

Sverigekontakt

En tidning för all världens svensktalande | Nr 1 mars 2018

Sommarkursen i svenska

Hanaholmen i ny glans

Årsmöte i Västervik

Gammalsvenskby

Att studera en svensk dialekt i Ukraina

Här fortsätter en serie artiklar om Gammalsvenskby, den svenska språkön i Ukraina. I föregående nummer av Sverigekontakt berättades om projektet som handlar om Gammalsvenskby och dess dialekt och några dialekttexter anfördes. I denna artikel ska Alexander Mankov berätta mer om hur studien av dialekten sker.

När vi börjar studera ett främmande språk, måste vi först och främst lära oss nya ord — ju fler desto bättre, — men i början lär vi oss självklart de ord som betecknar vad vi har att göra med varje dag och det som är nödvändigt för att prata om vardagliga ämnen. De här ämnena kan naturligtvis vara mycket olikartade, men i alla fall måste vi behärska ett visst grundläggande ordförråd. Det omfattar beteckningar på människor ('man', 'kvinna', 'person', 'far', 'mor', 'föräldrar', 'make', 'maka', 'son', 'dotter', 'barn'), beteckningar på kroppsdelar, på omgivande föremål och överhuvudtaget på det som utgör vår dagliga miljö ('hus', 'rum', 'bord', 'stol', 'säng', 'kläder', 'bok', 'stad', 'by', 'gata', 'väg'...), beteckningar på det som finns i världen ('himmel', 'sol', 'måne', 'regn', 'snö', 'vatten', 'eld'...), beteckningar på vanliga handlingar, tillstånd och processer ('vara', 'ha', 'leva/bo', 'gå', 'veta', 'säga', 'ta', 'ge', 'vill', 'kan'...), beteckningar på vissa egenskaper och kännetecken ('ny', 'gammal', 'stor', 'liten', 'ofta', 'sällan', 'mycket', 'lite'...). Vi bör veta hur man uttrycker (både i tal och skrift) sådana begrepp som 'och', 'men', 'ja', 'nej', måste veta uttryck för 'i', 'in', 'inne' m.m., 'på', 'framför', 'efter' osv. Slutligen bör vi minnas hur man säger t.ex. 'jag', 'du', 'han', 'hon', 'det', 'min', 'din', 'den här', 'den där', 'här', 'där'. De här listorna kan man lätt fortsätta med. Att kunna isolerade ordformer är bättre än ingenting, men den här kunskapen är inte tillräcklig för att föra ett normalt samtal. Att veta vad 'man', 'hus' eller 'går' heter i ett visst språk är inte tillräckligt; man bör veta hur man säger 'män', 'tre hus', 'gick' och 'ska gå'. Det är också otillräckligt att veta hur ett ord som 'ny' låter och skrivs, man bör veta hur man säger t.ex. 'ny bok', 'nytt hus'. Från lingvistisk synpunkt, bör man veta hur grammatiska betydelser uttrycks och överhuvudta-

get vilka grammatiska betydelser som finns i ett visst språk. I stort sett måste vi kunna ordformer och exakta betydelser hos var och en av dessa former. Det kan avsevärt öka den information som vi vill ha. Till exempel, vi måste minnas hur man säger 'en katt', 'den här katten', 'många katter', 'de här katterna', men även närbesläktade språk — som t.ex. svenska och isländska — kan skiljas åt mycket starkt när det gäller vad exakt vi måste minnas i detta avseende. När vi behärskar orden från de ovan nämnda sfärerna och kommer ihåg deras former (idealt alla former, men i början bara de som anses vara mest användbara), kommer vi att skapa en ganska betydande bas för vårt språkbehärskande. Men igen, för att umgås på ett normalt sätt är det inte tillräckligt att veta hur man säger 'den här stad'. Man bör också kunna säga till exempel 'jag bor i den här staden', 'jag bor inte i den här staden', 'vilken stad bor du i?' På det viset måste vi kunna bilda satser eller, om man använder en lingvistisk term, behärska syntaktiska regler. Vid detta stadium kommer vi att veta nästan allt som är nödvändigt för daglig kommunikation. Ser vi bara till det livsviktiga kan vi lära oss vilka ord och fraser man bör eller inte bör använda i vissa vanliga situationer, t.ex. vid ett första möte, vid avsked eller vid tilltal — med andra ord språkpragmatik. Självklart skiljer sig olika språk mycket starkt i avseende på omfånget av information som man måste behärska och i avseende på hur denna information fördelas på olika nivåer och segment av språket. Engelskan är mycket enkel när det gäller substantiviska ordformer, men har ytterst komplicerat artikelbruk. Persiskan har en tämligen enkel morfologi men är komplicerad när det gäller skriften. Här spelar vårt modersmål en avgörande roll: för talare av tyska eller svenska verkar det engelska artikelbruket

kanske inte vara så otroligt invecklat som för talare av ryska, och talare av arabiska kommer inte att ha stora problem med den persiska skriften.

I stort sett, de ändamål som nämnts ovan har även en lingvist som sysslar med ett obeskrivet språk. Därför att språk i olika språkfamiljer skiljer sig betydligt i sin uppbyggnad, är scheman för deras studier också olika, men om vi talar om indoeuropeiska språk, till vilka Gammalsvenskbydialekten hör, ska en ungefärlig ordningsföljd på inlärningsskedet vara så här: lära in de oftast förekommande orden och samtidigt bekanta sig med uttalet; utreda de viktigaste böjningsmönstren; fastställa huvudregler av satsstruktur. Men när man har som ändamål att studera och beskriva ett obeskrivet språk eller dialekt, kan det uppstå en rad specifika problem som inte uppstår när man sysslar med »vanliga» språk. För det första, är det frånvaron av läro- och ordböcker. För det andra, kan det vara så att vi måste skapa ett skriftsystem för det språk som vi studerar. I denna artikel skulle jag vilja berätta hur de här två problemen löstes i fallet Gammalsvenskbydialekten. I följande artiklar kommer jag att beskriva hur studiet av grammatiken i denna dialekt skedde.

Föreläsarna

Trots att det rör sig om ett obeskrivet språk, har det här språket på olika figurativt i publikationer och dokument. Språket kanske har några besläktade språk eller dialekter som har studerats och beskrivits tidigare. Teoretiskt sett kan det finnas helt isolerade språk i världen (d.v.s. sådana språk som inte ingår i någon språkfamilj och vilka, på grund av detta, inte har några kända besläktade språk), alltså sådana som fortfarande inte är kända för lingvister och aldrig har studerats eller dokumenterats. I detta ytterst extrema fall kan den lingvist

som upptäcker ett sådant språk liknas vid en Robinson som landsatts på en obebodd ö och är tvungen att skapa sig hela hushållet från början. Ön Sentinel i Bengaliska viken utgör kanske det mest lysande exemplet i detta sammanhang. Den hör till Andamanska ögruppen och är bebodd av ett folk som är ytterst aggressivt mot främmande och avstår från kontakt med den yttre världen; ett sådant folk blir isolerat. Att finna ett isolerat språk som aldrig har studerats skulle naturligtvis vara en framstående lingvistisk, och inte bara lingvistisk, upptäckt. Men när det gäller indoeuropeiska språk och dialekter är en sådan situation omöjlig, och lingvisten kan tyvärr inte hamna i en roll av den fullständiga Robinson. Snarast kommer han eller hon att syssla med ett språk eller en språkvariant som tidigare har berörts åtminstone i liten grad i någon studie, men vars nutida skick inte har fått en detaljerad beskrivning (men även att finna ett sådant språk vore en betydande upptäckt). Precis sådan är situationen med dialekten i Gammalsvenskby: innan min första resa till byn 2004 hade dialekten varit objekt för en vetenskaplig studie två gånger, nämligen 1881 och 1905–1906. Men den nuvarande dialektstrukturen har inte varit ett tema för en systematisk beskrivning.

Banbrytare i undersökning av dialekten är den framstående finländske dialektologen Herman Vendell (1853–1907). Han besökte byn sommaren 1881 och samlade ett enormt lexikaliskt material där för »Ordbok öfver estländsksvenska dialekterna» (Helsingfors, 1886; utgiven tillsammans med A.O. Freudenthal). Denna ordbok är fortfarande den enda publicerade källa

Herman Vendell

för dialektens ordförråd. Omfattningen av Vendells arbete är mycket stort. Han samlade material inte bara i Gammalsvenskby, utan även i alla andra platser där estlandssvenska dialekter fanns; ordmaterialet insamlat i Gammalsvenskby ingår i Ordboken vid sidan av materialet från Nuckö, Dagö, Stora och Lilla Rågöarna, Runö, Ormsö och Vippal.

Nästa forskare som studerade dialekten var Anton Karlgren (1882–1973). Han kom till Gammalsvenskby på vintern 1905 (han var bara 23 år gammal då) och gjorde en kort men mycket noggrann och innehållsrik beskrivning av dialekten: »Gammalsvenskby: uttal och böjning i Gammalsvenskbymälet» (32 sidor lång). Senare lämnade han sina nordiska studier och gick över till slavistik och journalistik (han var professor i slavistik vid Köpenhamns universitet). Karlgrens artikel om dialekten blev utgiven i tidskriften »Svenska landsmål och svenskt folkliv» många år efteråt, 1953, av Nils Tiber, vid den tiden den ledande experten i estlandssvenska dialekter. Karlgren beskrev dialektens uttal och gav ganska detaljerade tabeller med böjningsmönstert. Några regler av formernas förekomst (t.ex. artiklarna, perfekt vs. preteritum) anförs emellertid inte. Trots dess korthet, underlättade Karlgrens artikel mitt arbete mycket, fast den nutida dialektens grammatik är långt från att vara identisk med Karlgrens beskrivning (vilket ju är förstäligt då det mellan våra studier ligger en period av mer än ett hundra år). Karlgren gjorde också en översikt av byns historia och dåvarande livsförhållanden: »Gammalsvenskby: land och folk», som gick ut i samma tidskrift 1924.

Det bör anmärkas att Freudenthal-Vendells »Ordbok» möttes av ytterst skarp kritik från svenska språkforskare. Jag ska inte gå in i detaljer av denna kritik här eftersom det måste bli ett tema för en separat studie. Det kan möjligen finnas fall när kritiken mot Vendell inte är helt rättvis. Karlgren påstår att Vendell ibland betecknar det korta i-ljudet med *ë*, vilket är »oriktigt». Det finns dock exempel i den nutida dialekten när *i* verkligen får ett säregt uttal och blir mer öppet. Det gäller sådana ord som *riijj* 'ring', *riisse* 'ryssja', *riiss* 'ryss' (i Nuckö-dialekten heter detta ord *ress*!), *Risslant* 'Ryssland', *rist* 'rista', *skrill-sküar* 'skridskor', och slaviska lånord som *dinne* 'melon', *kriss* 'råtta'. Det bör anmärkas att när det gäller substantiv är Ordbokens brist den ofullständiga morfologiska beskrivningen: bara pluralform anges fastän den morfologiska klassifikationen kräver att bestämd form singular också anges. I estlandssvenska dialekter kan den bestämda artikeln i singular ha olika former hos substantiv av samma

genus. Till exempel, räcker det inte att anföra bara obestämd singular och plural för sådana maskulina substantiv som *fisk*, *bakk* ('backe') – *fiskar*, *bakkar* eller sådana feminina substantiv som *iks* ('yxa'), *skiff* ('skyffel') – *iksar*, *skifflar*. Man måste också ange bestämd form singular: *fisken*, *bakkan* och *ikse*, *skifla*. Det är nödvändigt eftersom ändelserna *-en*, *-an* och *-e*, *-a* hos dessa substantiv är oforutsägbara, och, strängt talat, man kan inte säga på förhand när *-en* och *-an* läggs till hos maskulina substantiv och *-e* och *-a* hos feminina. I mina intervjuer har jag jämfört större delen av Vendells Ordbok med uppgifter från tre kunniga dialektalare. Om ett ord som Vendell anför är bekant för talarna, stämmer de former som de anger överens med Orbokens former i de flesta fall. Om fonetiska och morfologiska avvikelser förekommer, är det bara i enstaka fall som de inte kan förklaras genom lingvistiska regelbundenheter och kan därför betraktas som möjliga felaktigheter av ett eller annat slag. En ojämförligt viktigare omständighet är ett mycket betydande antal ord som inte är bekanta för dagens dialektalare. I den nutida dialekten finns t.ex. inte orden *aw/â* 'å' (den heter *träske*) och *äi* 'ö' (den heter *holm*). Ytterligare exempel på ord som anförs av Vendell och inte känns igen av mina meddelare: *ambit* 'ämbete', *änd* 'anka'; *tamand* (bara ordet *paŧŧ* förekommer), *bisasia* 'kvalm före åskväder', *bisë* 'blixn', *én* 'örn' (den heter *späriin*), *galin* 'galen' (bara dummar används i denna betydelse), *hal* 'hassel', *kel* 'kittel' (bara *grit* används), *rolindar* 'rolig'. Det finns tiotals sådana exempel. Emellertid måste man ta med i beräkningen att Vendells material var samlat 1881, och att

det är mer än 120 års tidsintervall mellan våra intervjuer. I Vendells tid var dialekten ett dominerande kommunikationsmedium för dess talare medan för de nutida talarna har den redan under många år inte varit det. Om man tar hänsyn till de ogynnsamma förhållanden som dialekten var i under 1900-talet, verkar skillnaderna mellan Vendells material och det nutida ordförrådet vara naturliga. De nackdelar som antagligen finns i hans Ordbok vägs upp av hans roll som banbrytare och av det enorma omfånget av hans arbete, vilket dessutom genomfördes av bara en person och inom en jämförelsevis kort tid. Man kan även inte undgå att lägga märke till att »Ordbok över Nuckömålet» av Gideon Danell (Nuckömål var den största estlandsvenska dialekten) utkom först 1951, dvs. ca. 50 år efter att Danell började sina studier, och Karlgrens ordsamling blev inte publicerad alls.

Skriftsystemet

Att utarbeta ett skriftsystem för ett språk är ett spännande projekt! I själva verket behöver vi naturligtvis inte skapa någon helt ny skrifttyp och utforma nya bokstäver, vilket var fallet med t.ex. Mesrop Masjots som skapade ett alfabet för armeniskan och Kyrillos och Methodios som var skapare till det slaviska alfabetet. I början ska vi kanske använda det vanliga latinska alfabetet eller det Internationella fonetiska alfabetet. Det är ändå möjligt att åtskilliga bokstavskombinationer och symboler kommer att införas, vilket också är mycket spännande! När det gäller Gammalsvenskby, har åtminstone tre skriftsystem varit i bruk hos dialektens forskare (se tabellerna sid 27):

1. System utarbetat av Vendell som används i »Ordbok över estlandsvenska dialekterna». Det är baserat på de svenska och isländska alfabeterna med tillskott av många specifika bokstäver. Från isländskan stammar *á, é, í, ó, ú, ð*, från svenskan *å, ä, ö*. De specifika symbolerna är *d, t, s, n, l, λ, j, ʀ, é, ü, æ, ø* m.m. (det går inte så lätt att anföra dem alla eftersom några av dem kräver installation av ett speciellt typsnitt). Exempelvis, ser ordet 'blod' hos Vendell ut så här: *bló*. Andra exempel: *dá* 'dag', *dé* 'död', *búk* 'buk', *ræw* 'räv', *væd* 'värld', *hås* 'hals', *bost* 'borste'; se tabellerna där Vendells symboler jämförs med andra skriftsystem.

2. Stavning med det så kallade landsmålsalfabetet används av Anton Karlgren. Vendell använder det också i sin »Ordbok över de östsvenska dialekterna» (1904–1907). Landsmålsalfabetet är en svensk motsvarighet av det Internationella fonetiska

alfabetet. Det utarbetades 1878 av den svenske dialektologen och slavisten Johan August Lundell för fonetisk transkription av svenska dialekter. De flesta av dess symboler är naturligtvis tagna från latinska alfabetet, men det finns många symboler som skiljer sig på ett eller annat sätt både från det latinska alfabetet och det Internationella fonetiska alfabetet. Landsmålsalfabetet återspeglar uttal mycket noggrant och används fortfarande i svensk dialektologi. Men det är förknippat med två svårigheter: för det första, är det avsett för professionella språkvetare, kräver speciellt inlärande (på grund av talrika specifika tecken) och är ganska svårt för en icke-specialist. För det andra, för att använda landsmålsalfabetet måste man installera ett typsnitt, vilket försvårar arbete med artiklar och publikationsprocessen; t.ex. för att arbeta på en uppsats på olika datorer, får vi installera det här typsnittet på var och en av dem.

3. Stavning som är likt standardsvenskans. Det används i nyare arbeten, t.ex. i Nils Tibergs, Edvin Lagmans och Herbert Lagmans böcker.

I min studie av den nutida dialekten uppstod en fråga om vilket skriftsystem som är bäst att använda. Under mina första tre resor till byn 2004–2007 använde jag det Internationella fonetiska alfabetet. Men allt eftersom materialet blev större bestämde jag mig att avstå från att skriva ned alla texter i form av fonetisk transkription. I övergången till det nya skriftsystemet utgick jag från följande kriterier:

A. Alla bokstäver måste vara entydiga, d.v.s. i vårt system får det inte förekomma fall när samma bokstav betecknar olika ljud och, tvärtom, samma ljud betecknas med olika bokstäver.

B. Vårt system bör inte kräva någon betydlig inläring; det är önskvärt att det är enkelt och intuitivt begripligt, inte bara för lingvister utan även för personer som inte har lingvistisk bakgrund, t.o.m. för byns invånare.

C. Vårt system bör inte avbryta kontinuiteten som finns i denna sfär och väcka alltför stor förvåning hos kolleger.

D. Systemet bör inte kräva installation av ett specifikt typsnitt på en dator och måste inte vålla tekniska problem i publikationsprocessen.

Slutligen fanns det ett förhållande till att ta hänsyn till: systemet skulle inte behöva vara orienterat uteslutande på den svenska

läsekretsen. Faktum är att bybornas avkomlingar inte bara finns i Sverige utan även i t.ex. Kanada. Dessutom, i själva byn kan inte alla invånare bra svenska. På grund av det måste skriftsystemet ta hänsyn till dem som inte behärskar svensk stavning. Bland annat därför avstod jag från att beteckna den vokal som finns i orden *flood, tro* med bokstaven *o*. Men självklart hade jag inte som avsikt att uppfinna något helt nytt därför att det redan fanns ett utmärkt skriftsystem i arbeten av N. Tiberg, H. Lagman och E. Lagman. Jag har bara förändrat det lite med de ovannämnda kriterierna i beräkningen.

I standardsvenskan är betonad stavelse alltid lång, dvs. den innehåller antingen en lång vokal eller lång konsonant/konsonantgrupp. Den svenska stavningen återspeglar denna regel ganska noggrant. I ordet *glas* har vi ett långt *a* (det framgår av det att *a*-et följs av bara ett *s*); däremot i *glass* finns ett kort *a*, vilket man kan klart förstå tack vare konsonantens fördubbling.¹ I Gammalsvenskby är korthet och längd inte alltid förutsägbara, d.v.s. det finns inte någon enkel regel i detta avseende och det förekommer många ord där den betonade stavelsen är kort, t.ex. *fnu* 'fena', *foka* 'lukt', *fädär* 'fjäder', *homar* 'hammare', *hära* 'hare', *kuma* 'komma', *küda* 'ko', *roka* 'simma; bada', *räken* 'räkna', *sugär* 'socker', *sumukunu* 'sonhustru' m.m., och även i orden *ja* 'jag', *tö* 'du', *he* 'det', *ve* 'vi', *ne* 'ni', *nö* 'nu'. Å andra sidan, finns det många ord med lång betonad stavelse: *dütär* 'dotter', *hävär* 'havre', *räven* 'regn', *vävär* 'vagn', *vüdje* 'vidja' och många andra. Följaktligen behöver vi beteckna vokalernas längd med ett längdtecken (det heter makron). Om det inte finns ett längdtecken över en bokstav, är vokalen kort. Konsonanternas längd uttrycks med fördubbling: *kamm* 'kam', *tummär* 'tom' (även *tummt* 'tomt!'). Två ytterligare principer av vårt stavningssystem är:

- Ett och samma ljud måste inte betecknas med två eller tre olika bokstäver (däremot en fördubbling av samma konsonantbokstav tillåtes: det är nödvändigt för att beteckna konsonantlängd);
- Mångfalden av specifika symboler och diakritiker (tecken som placeras ovan eller under en bokstav) måste vara minimalt.

I svenskan i sådana ord som *bord, kort, kvarn, förs* hörs i det mest vanliga uttalet ett konsonantljud (en varietet av *d, t, n, s*) som beteck-

¹ I själva verket finns det ganska många tvetydiga fall; t.ex. i man ('mansperson') uttalas ett kort *a* men långt *n* (en mer »logisk» stavning skulle vara *mann* — som vi stavar det här ordet i dialekten), däremot *man* (på häst) har långt *a* och kort *n*. Sådana undantag är emellertid inte tillräckligt talrika för att störa basprincipen.

Vendell	Karlgren (landsmålsalfabetet)	H.Lagman	Mankov	Internationella fonetiska alfabetet
<i>a</i>	<i>a</i>	<i>a</i>	<i>a</i>	a
<i>á</i>	<i>á</i>	<i>ā</i>	<i>ā</i>	a:
<i>e</i>	<i>e</i>	<i>e</i>	<i>e</i>	e
<i>é</i>	—	<i>i, e</i>	—	ɛ̃
<i>é</i>	<i>ē</i>	<i>ē</i>	<i>ē</i>	e:
<i>i</i>	<i>ι</i>	<i>i</i>	<i>i</i>	i
<i>í</i>	<i>ι̇</i>	<i>ī</i>	<i>ī</i>	i:
—	—	—	—	ĩ
<i>o</i>	<i>o</i>	<i>ō</i>	<i>o</i>	o
<i>ô</i>	<i>ȯ</i>	<i>ō̇</i>	<i>ō̇</i>	o:
—	<i>α, α̇</i>	<i>ā, ā̇</i>	—	ɔ, ɔ:
<i>u</i>	<i>o</i>	<i>o</i>	<i>u</i>	u
<i>ó</i>	<i>ȯ</i>	<i>ō̇</i>	<i>ū</i>	u:
<i>ä</i>	<i>e</i>	<i>ä</i>	<i>ä</i>	ɛ
—	<i>æ</i>	<i>ä̇</i>	—	ɛ̃
<i>æ</i>	<i>æ</i>	<i>ä̇</i>	<i>ä̇</i>	ɛ:
<i>ö</i>	<i>o</i>	<i>ö</i>	<i>ö</i>	œ
<i>ø</i>	<i>ȯ</i>	<i>ō̇</i>	<i>ō̇</i>	œ:
<i>ø</i>	—	—	—	ø:
<i>ü</i> [ø/ʏ]	<i>u</i> [œ/ø]	<i>u</i> [ø/ʏ]	<i>ü</i> [œ]	ø, ʏ, œ, ø, ʉ, ɞ
	<i>u</i>			ʉ
<i>ú</i>	<i>u̇</i>	<i>ū</i>	<i>ū</i>	u:
<i>ə</i>	<i>ə</i>	—	—	ə
<i>äi</i>	<i>ei</i>	<i>äi</i>	<i>äi</i>	ɛi
<i>öu</i>	<i>œu</i>	—	<i>öü</i>	œʉ

Vokaltecken som har använts för dialekten i olika skriftsystem.

nas av kombination av två olika bokstäver. De här konsonanterna finns också i dialekten; jag betecknar dem med *d, t, n, s*. Om dessa konsonanter är långa, fördubblas bokstäverna. Bokstaven *l* används för ett ljud av annat slag, det så kallade »tjocka» *l*-et (tungspetsen viks högt till gommen, sedan sänks den ner snabbt och vidrör alveolerna lätt). Ett visst problem var förknippat med bokstäverna *o, u, ü* och deras långa motsvarigheter *ō, ū, ü̇*. Vi kunde ha följt den standardsvenska stavningen och betecknat dessa vokaler i dialekten med *o, u, ā*, d.v.s. beteckna [u] som *o*, [ō] som *ā*, och den vokalen som liknar sv. *u* i *hus, hund* som *u*. Det skulle vara helt naturligt för svenska läsare, men lite egendomligt för de som inte är bekanta med svensk ortografi. Av denna anledning bestämde jag mig att skriva *u* för [u], *o* för [ō] och *ü* för vokalen i *hus, hund*. Vendell använder *ü* för samma vokal, så *ü* har förekommit i traditionen och är inte en helt ny uppfinning (dess långa motsvarighet är *ú* hos Vendell, vilket utgör en viss inkonsekvens). Bokstäverna *ä* och *ö* i dialekten betecknar samma vokaler som i svenskan. Alltså, om man bortser från bokstäverna *ä, ö, ü*, längdbeteckningen och betoningstecknet (som är nödvändigt ibland, är punkt under bokstäverna det enda diakritiska tecken som används, och den enda symbol som inte finns i det latinska alfabetet är *ŷ*, den används för samma konsonant som

sv. *ng*. Emellertid var jag tvungen att göra ett viktigt undantag från principen »ett ljud = en bokstav». I sådana dialektord som *djūr* 'djur', *vidje* 'vidja', *gjud* 'gjorde', *sjänd* 'sedan', *sjün* 'person' (= sv. *hjon*), *sjäksa* 'sex', *sjäksta* 'sexton', *sjöl* 'själ', *tjänd* 'bort', *tjölge* 'tälja' hörs inte samma konsonanter som i standardsvenskan, utan »njuka» (palataliserade) *d, g, n, s, t*. Jag betecknar dem med två olika bokstäver: *d + j* osv.; det skapar en tvetydighet men är kanske bekvämare än att införa ett speciellt diakritiskt tecken.

Slutligen, för att illustrera det ovansagda låt oss anföra ett fragment ur en vacker berättelse på dialekten som återges med vårt stavningssystem; berättelsen handlar om Melitta Prasolovas barndom då hon och hennes föräldrar bodde i Sverige i slutet på 1920-talet:

Üte Stokholm hāv ve äin stjū aläina näst bünden, tēr vār äin stīg, trappar de gō inn ot stjū. Üte han gōden vār äitt stuitt stall, han bünden hāv stūr äikjar, o küdnar hāv-en. O tēr vār äitt stuitt trā mä dülljar, dülle-trā. Ve bruka lägge upp vōr hattar po trā... o läik mä bollen. Mama mölka küdna, papa bruka kēr ot lande, o ja kēd mä papa. O mä grannas pika bruka ve gō läns mä vēgen o plukk blummar. Hon vār äin mindäre som ja, ve tū äina

Vendell	Karlgren (landsmålsalfabetet)	H.Lagman	Mankov	Internationella fonetiska alfabetet
<i>b</i>	<i>b</i>	<i>b</i>	<i>b</i>	b
—	<i>β</i>	—	—	β
<i>d</i>	<i>d</i>	<i>d</i>	<i>d</i>	d
<i>d</i>	<i>ḋ</i>	<i>ḋ</i>	<i>ḋ</i>	ḋ
	<i>d̄</i>	—	—	d̄
<i>ð</i>	<i>ð</i>	—	—	ð
<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	f
<i>g</i>	<i>g</i>	<i>g</i>	<i>g</i>	g
<i>g</i>	<i>g</i>	<i>ng</i>	<i>ŋ</i>	ŋ
<i>h</i>	<i>h</i>	<i>h</i>	<i>h</i>	h
—	<i>x</i>	—	<i>x</i>	x
—	<i>ʃ</i>	—	—	ç
<i>i</i>	<i>ɿ</i>	<i>i</i>	<i>j</i>	j
<i>k</i>	<i>k</i>	<i>k</i>	<i>k</i>	k
<i>l</i>	<i>l</i>	<i>l</i>	<i>l</i>	l
<i>l</i>	<i>l̇</i>	<i>l̇</i>	<i>l̇</i>	l̇
<i>λ</i>	—	<i>hl</i>	—	λ
<i>m</i>	<i>m</i>	<i>m</i>	<i>m</i>	m
—	<i>w</i>	—	—	ŋ
<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>n</i>	n
<i>n</i>	—	<i>ŋ</i>	<i>ŋ</i>	ŋ
	<i>n̄</i>	—	—	ŋ̄
<i>p</i>	<i>p</i>	<i>p</i>	<i>p</i>	p
<i>r</i>	<i>r</i>	<i>r</i>	<i>r</i>	r
<i>ř</i>	—	—	—	ř
<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	<i>s</i>	s
—	—	—	<i>ʃ</i>	ʃ
<i>s</i>	<i>ʃ</i>	<i>ʃ</i>	—	ʃ̄
	<i>s̄</i>	—	—	ʃ̄
<i>t</i>	<i>t</i>	<i>t</i>	<i>t</i>	t
<i>t</i>	<i>ṫ</i>	<i>ṫ</i>	<i>ṫ</i>	ṫ
	<i>t̄</i>	—	—	t̄
<i>v</i>	<i>v</i>	<i>v</i>	<i>v</i>	v
<i>w</i>	—	—	—	w
<i>z</i>	—	—	<i>z</i>	z
—	—	—	<i>ʒ</i>	ʒ

Konsonanttecken för dialekten i olika skriftsystem.

ära üte hōnde o gō o plukka blummar vār vēgen, o läijft mä bollen. Hon häit Anna. Hon vār äin svānsk. Üte han gōden, änt lämjft fron vor stjū, tēr prāssa dom ollju, raps

»I Stockholm hade vi en egen stuga hos en bonde, där var en stig, trappor att gå in i stugan. I gården var ett stort stall, den där bonden hade hästar, och kor hade han. Och där var ett stort träd med päron, päronträd. Vi brukade lägga upp våra hattar på trädet... och lekte med boll. Mamma mjölkade korna, pappa brukade köra till landet, och jag körde med pappa. O med grannens dotter brukade vi gå längs vägen och plockade blommor. Hon var ännu mindre än jag, vi tog varandra i hand och gick och plockade blommor längs vägen och lekte med bollen. Hon hette Anna. Hon var svenska. I den där gården, inte långt från vår stuga, där pressade man olja, raps».

Text: Alexander Mankov
St. Tikhons University for the Humanities;
National Research University "Higher School of Economics", Moskva